



Л.Б. Ісмаїлова,
аспірантка
(Академія адвокатури України)

Реалізація принципу презумпції невинуватості в кримінальному процесі України

Ключові слова: *презумпція невинуватості, тягар доказування, тлумачення сумніву, незаконні заходи, вирок.*

Спираючись на проголошений і законодавчо закріплений догмат незалежності суду, діяльність якого не може підпорядковуватись нікому і нічому, крім закону, а також враховуючи, що людина в нашому суспільстві визначена Конституцією як найвища соціальна цінність, можна стверджувати, що сформульований ще давньоримськими юристами принцип презумпції невинуватості перебуває в полі зору кримінального судочинства, і практично всі інші принципи так чи інакше працюють на його утвердження. Ніхто і ніяким чином — ні з правового невігластва, ні з політичної кон'юнктури, ні зі спалаху емоцій, не може у прямій чи завуальованій формі порушити цей принцип. Інакше в державі пануватиме не верховенство права і режим законності, а тоталітарний волюнтаризм або фашистська сваволя.

Етико-правове розуміння цього принципу і сповідування принципу верховенства права дозволяють стверджувати, що принцип презумпції невинуватості діє не лише у кримінальному судочинстві, а поширюється на всі види відповідальності, перебуває у тісному зв'язку з принципом соціальної цінності

людини, що передбачає піклування про її права, охорону честі й гідності. Принцип презумпції невинуватості насамперед забороняє ставитися до людини як до винної, коли не буде винесено щодо неї обвинувального вироку, який вступить у силу. Таке положення створює передумови нормальних взаємин між людьми, становить основу взаємовідносин між особою і державою.

У реалізації презумпції невинуватості виявляються моральні початки кримінального судочинства. Порушення ж цього принципу, відступ від нього неминуче надає дослідженню обставин справи обвинувачувального характеру.

Визначальне положення презумпції невинуватості, закріплене в частині першій статті 62 Конституції, говорить, що “особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.” З першим і основним положенням принципу презумпції невинуватості нерозривно пов'язані два інших його основних положення, закріплені в ч. 2 і ч. 3 ст. 62 Конституції: ніхто (обвинувачений) не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину (тягар доказування лежить на обвинувачеві); обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним

шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь (усякий непереборний сумнів тлумачиться на користь обвинуваченого).

Ці правові формули, що народилися в гострих багаторічних дискусіях, є одним із найбільш важливих завоювань вітчизняного права. Найважливішим проявом принципу презумпції невинуватості є правило покладення тягаря доказування на сторону обвинувачення. Тягар доказування лежить на тому, хто стверджує, а не на тому, хто заперечує. У кримінальному процесі відповідно до презумпції невинуватості доказувати вину обвинуваченого у скоєнні злочину повинні державні органи та посадові особи, що здійснюють кримінальне судочинство, а не підозрюваний, обвинувачений чи підсудний, а у справах приватного обвинувачення тягар доказування лягає на приватного обвинувача-потерпілого.

Статті КПК не тільки передбачають обов'язок слідчих органів щодо розкриття злочинів, але й покладають на них же обов'язок повного і всебічного дослідження усіх обставин кримінальної справи, встановлення обставин, які викривають і виправдовують обвинуваченого, обтяжують і пом'якшують його відповідальність (статті 66, 67 КПК). Слідчий, прокурор, враховуючи принцип публічності в кримінальному процесі, зобов'язані перевірити причетність обвинуваченого до вчинення злочину, а також виявити обставини, що його виправдовують. Завдяки цьому принципу саме вони зобов'язані довести вину обвинуваченого, але треба визнати, що вони це роблять і за необхідності спростування презумпції невинуватості. Якщо вона не буде спростована, тоне буде доведена і вину обвинуваченого. Обвинувачений у кримінальному процесі коли щось і стверджує, то не повинен цього доказувати.

Закон не перешкоджає обвинуваченому брати участь у доказуванні, нада-

вати докази — це його право. Більше того, обвинувачений і підозрюваний не несуть кримінальної відповідальності за дачу неправдивих показань, а так само за відмову від дачі показань. Право мовчати — його інструмент захисту. У ст. 63 Конституції України сказано: “Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом”.

Однак різними авторами висловлювалися різні погляди як щодо формулювання презумпції невинуватості, так і щодо її правового закріплення (М.С. Строгович, П.С. Елькінд, В.Т. Томін, В.М. Савицький, І.А. Лібус, Я.О. Мотовиловкер і багато інших). У науці за радянської доби утвердилась думка про те, що презумпція невинуватості лежить за межами кримінального судочинства і є елементом загальноправового статусу громадянина [1]. І це не безпідставно, оскільки серед принципів окремих галузей права існують і такі, які водночас є загальноправовими принципами, а також можуть бути застосовані в усіх або хоча б у кількох галузях права. До таких принципів і належить презумпція невинуватості.

Аналіз розвитку інституту презумпції невинуватості дозволяє виявити деякі закономірності й окреслити перспективи його вдосконалення. Термін “презумпція невинуватості” має свою особливу історію, і, як власне зазначали вчені-процесуалісти, давно одержав у процесуальній науці “право громадянства” [2].

Вважається, що принцип презумпції невинуватості вперше був сформульований у XVIII ст. Чезаре Беккарія в книзі “Про злочини і покарання”. Він, зокрема, зазначав: “Ніхто не може бути названий злочинцем, поки не винесений обвинувальний вирок, суспільство не може позбавити обвинуваченого свого заступництва до того, як буде вирішено, що він порушив умови, при дотриманні яких йому і забезпечувалося це заступ-

ництво” [3]. Ця формула народилася на хвилі протесту проти гніту, насильства, жорстокості законів і нелюдського їхнього виконання в інквізиційному процесі. Ч. Беккарія, як відзначалося в науковій літературі, підірвав усю середньовічну теорію формальних доказів. Викладені два століття тому положення дотепер не тільки залишаються актуальними, але й одержали новий подих, були уточнені та доповнені.

У XVIII ст. наука і суспільна думка спалахнули критикою щодо правосуддя. Скасовується катування як засіб доказування. Всюди починається рух за реформу кримінального судочинства. На фронтах буржуазних палаців правосуддя красувалися гасла, що виражали суть нових принципів, вперше проголошених Французькою Декларацією прав людини і громадянина 1789 року: рівність громадян перед законом, право на захист, усність, гласність і змагальність процесу [4]. Серед цих гасел був і принцип презумпції невинуватості, закріпленій у наступному формулюванні: “Оскільки кожна людина вважається невинуватою, поки її не проголосять судом винуватою, то в разі домагання її арешту будь-яка жорстокість, що не є необхідною, повинна бути суворо карана законом”. Це положення є злободенним і сьогодні. Проведення масштабних реформ у багатьох країнах Європи не могло не вплинути на громадське життя феодальної Російської імперії, до складу якої входила й Україна.

У XIX ст. розгорнулася воістину запекла боротьба за реформу суспільства в імперії і разом з тим за реформу судової системи і визнання презумпції невинуватості. Судові приклади засудження невинуватих яскраво ілюстровані в художній літературі того часу.

Судова реформа в Росії була складовою частиною “реформ 60-х років” і здійснена виданням 20 листопада 1864 року “Судових статутів” [5].

Закладене в проекті Статуту положення про те, що “... підсудний визнається невинуватим, поки інше не буде доведено. Будь-який сумнів про вину або про ступінь вини підсудного розуміється на його користь” не знайшло свого закріплення в його остаточному варіанті. Це пояснювалось тим, що подібні правила створили б “...якусь проміжну теорію доказів між відкинutoю теорією формальних доказів Зводу Законів і прийнятої в проекті Статуту теорією оцінки доказів за совістю і внутрішнім переконанням суддів” [6].

Питання про існування презумпції невинуватості у Статуті кримінального судочинства 1864 р. обговорювалось такими відомими вченими, як В. Случевський, М. Розін, І. Фойницький, І. Оршанський, Г. Фельдштейн, Л. Владімиров. У наступні десятиліття закріплені Статутом процесуальні норми були піддані жорсткій критиці з боку скривджених реформами дворянських кіл. Законами 1878, 1889, 1890, 1906 рр. обмежувалися деякі передові ідеї, проголошені Статутом 1864 року.

Фактично відродження цього принципу відбулося у XX столітті. У 1948 р. за участю СРСР 17 грудня Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Загальна Декларація прав людини. У статті 11 Декларації наголошується: “Кожна людина, яка звинувачується у вчиненні злочину, має право вважатися безвинною доти, доки її винність не буде встановлена законним чином шляхом прилюдного судового розгляду, за якого їй забезпечуються всі можливості для захисту” [7].

У Римі 4 листопада 1950 р. приймається Європейська Конвенція з прав людини, де презумпція невинуватості одержує свій подальший розвиток. Стаття 6 ч. 2 Конвенції передбачає, що “кожна людина, звинувачена у вчиненні кримінального злочину, вважається невинуватою доти, доки її вину не буде доведено згідно з законом” [8]. проте

затверджені Конвенціями положення не мали практичного значення для СРСР.

Незважаючи на жваву дискусію в науці, Основи кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, затверджені 25 грудня 1958 р. Верховною Радою СРСР, і діючий сьогодні КПК у своїй первинній редакції відобразили перевагу негативного ставлення до презумпції невинуватості і не містили найважливіших положень ст. 11 Декларації 1948 р. і ст. 6 Конвенції 1950 р.

Значення презумпції невинуватості в нашій країні ще довгий час заперечувалося. Досить сказати, що Україною зазначена вище Конвенція була підписана лише 5 листопада 1995 р., а її ратифікація Верховною Радою відбулася лише 17 липня 1997 р., після чого у громадян України з'явилася можливість звертатися в Комісію з прав людини і Європейський Суд з прав людини в Страсбурзі. Однак цій події передували довгі роки суперечок і боротьби за визнання принципу презумпції невинуватості та закріплення його в законі.

У період з 40-х по 60-і роки ХХ століття дуже багато говорилося і писалося про презумпцію невинуватості з негативної точки зору [9]. Головним заступником і прихильником презумпції невинуватості того часу був визнаний вчений-процесуаліст М.С. Строгович. Великим його досягненням є сміливі кроки пошуку та визнання презумпції невинуватості [10]. М.С. Строгович давав докладну політико-правову характеристику принципу презумпції невинуватості й її основних наслідків, підкреслював винятково важливе значення цього принципу для слідчої і судової практики, сформулював правила про обов'язковість формулення вини та про тлумачення непереборних сумнівів на користь обвинуваченого [11].

Він пропонував доповнити діюче кримінально-процесуальне законодавство формулою презумпції невинуватості у формі окремої правової норми. Ця

пропозиція до прийняття Конституції СРСР 1977 р. залишалася без уваги. Головна ідея презумпції невинуватості — “визнати винним має право тільки суд” — знайшла своє відображення у ст. 160 Конституції: “Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину, а також підданий кримінальному покаранню інакше як за вироком суду і відповідно до закону” [12]. Після прийняття Конституції СРСР 1977 р. безпосереднє заперечення презумпції невинуватості як принципу радянського кримінального процесу стало вже порівняно нечастим. Тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого — це правило, що є одним із нерозривних частин принципу презумпції невинуватості, було сформульовано 16 червня 1978 р. Пленумом Верховного Суду СРСР. У постанові “Про практику застосування судами законів, що забезпечують обвинуваченому право на захист” Пленум підкреслив, що “усі сумніви, які не вдається усунути, повинні тлумачитися на користь обвинуваченого (підсудного) — усякий сумнів тлумачиться на користь обвинуваченого” [13].

Новий виток у розробці цього принципу почався у 70-90-х рр. ХХ ст. Зазначеній темі присвячували свої роботи, С.А. Альперт, А.Я. Дубинський, М.М. Михеєнко, О.В. Танцюра, Я.О. Мотовиловкер, О.М. Ларін, І.Л. Петрухін [14]. Копітка праця вчених-процесуалістів у вказані роки дозволила вперше прийти до закріплення в Основах законодавства Союзу РСР і союзних республік про судоустрій, прийнятих 13 листопада 1989 р., спеціальної ст. 19 “Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому і підсудному права на захист” та ст. 20 “Презумпція невинуватості”, де у ч. 1 сказано: “Обвинувачений вважається невинуватим, поки його вина не буде доведена у передбаченому законом порядку і встановлена судовим рішенням, яке вступило у законну силу” [15]. А у постанові Пленуму Верховного Суду України “Про застосування законодавства,

яке забезпечує підозрюваному, обвинуваченому, підсудному право на захист” від 7 липня 1995 р. № 10 зі змінами та доповненнями ці твердження набули дещо іншого змісту. Так, у п. 2 зазначеної постанови вказано, що особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суд повинні надавати підозрюваному, обвинуваченому, підсудному можливість захищатися встановленими законом засобами від пред’явленого обвинувачення і не вправі перекладати на нього обов’язок доведення своєї невинуватості у вчиненні злочину [16].

Повний законодавчий зміст презумпції невинуватості можна вивести із багатьох законодавчих актів, яку в загальному вигляді утворюють такі законоположення:

– вина особи у вчиненні злочину повинна бути доведена у встановленому законом процесуальному акті: в постанові про притягнення особи до кримінальної відповідальності як обвинуваченого (ст. 132 КПК), в обвинувальному висновку (ст. 223 КПК), у вирокі суду (ст. 335 КПК);

– суд, прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, зобов’язані вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного й об’єктивного дослідження обставин справи, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують обвинуваченого, а також обставини, що пом’якшують і обтяжують його відповідальність (ч. 1 ст. 22 КПК). При цьому всі сумніви стосовно доведених винуватості особи тлумачаться на користь обвинуваченого;

– обов’язок доказування не може перекладатися на обвинуваченого (ч. 2 ст. 22 КПК);

– забороняється домагатися показань обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у справі, шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів (ч. 3 ст. 22 КПК);

– ніякі докази для суду, прокурора, слідчого і особи, яка провадить дізнання,

не мають наперед встановленої сили (ч. 2 ст. 67 КПК);

– визнання підозрюваним своєї вини може бути покладено в основу обвинувачення лише при підтвердженні цього визнання сукупністю доказів, що є у справі (ч. 2 ст. 73 КПК);

– обвинуваченому надається право на захист від пред’явленого обвинувачення, яке містить у собі цілу низку процесуальних прав особи: знати, в чому її обвинувачують, давати показання, заявляти клопотання, відводи слідчому, прокуророві, експертів і спеціалістам, знайомитися з усіма матеріалами справи, мати захисника і подавати скарги на дії та рішення слідчого і прокурора (ч. 1 ст. 142 КПК);

– обвинувальний вирок не може ґрунтуватися на припущеннях; обвинувальний вирок може постановлятися лише за умови, коли в ході судового розгляду справи винуватість підсудного у вчиненні злочину повністю доведена (ч. 2 ст. 327 КПК).

Усі ці законоположення й утворюють за своєю сукупністю принцип презумпції невинуватості.

Презумпція невинуватості, таким чином, обмежує випадки і можливості свавільного обвинувачення, виключає обвинувачення, яке не має достатніх доказів, що є лише припущенням, підозрою або й взагалі вигадкою. Ці вимоги застерігають слідчі органи, суд і прокурора від легковажного, несумлінного ставлення до обвинувачення певної особи, примушують до повного й об’єктивного доведення обвинувачення особи у вчиненні діяння, передбаченого кримінальним законом. Презумпція невинуватості є гарантією законності, обґрунтованості обвинувачення. Саме вона відповідними законодавчими обмеженнями, вимогами до якості обґрунтування чинить суттєві перешкоди недоброякісному, покvapливому чи несумлінному за доказаністю обвинуваченню. Звичайно, презумпція невинуватості неспроможна повністю

виключити обвинувачення без вини, без достатніх доказів. Але законодавчі вимоги й обмеження щодо обвинувачення дають можливість на кожному етапі судочинства перевірити законність і обґрунтованість обвинувачення.

Можливість перевірити і доказати чи спростувати законність, обґрунтованість обвинувачення — найголовніша сутність, найважливіше суспільно-громадське призначення принципу презумпції невинуватості. У постанові від 29 червня 1990 р. № 5 “Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку” Пленум Верховного Суду України зазначив, що суди повинні суворо додержуватися кримінально-процесуального законодавства при здійсненні правосуддя в кримінальних справах незалежно від характеру і тяжкості вчиненого злочину, маючи на увазі, що неухильне додержання передбаченої законом процесуальної форми є неодмінною умовою всебічного, повного і об’єктивного дослідження обставин справи, встановлення істини і прийняття щодо неї (справи) законного, обґрунтованого і справедливого рішення [17].

Проблемою, що має особливе значення, визнається питання про межі дії презумпції невинуватості. Як і в більшості інших, у цьому питанні єдиної думки в правовій літературі немає. Одні вважають, що вона вступає в дію з моменту складання обвинувального висновку або ж під час вирішення питання про закриття справи [18]. Інші початком її дії вважають досудове слідство з моменту притягнення особи як обвинуваченого [19]. Це положення не викликає сумнівів, тому що будь-який громадянин не з певного, визначеного слідчим часу, а, можна сказати, з моменту свого народження вважається невинуватим. Та питання про припинення дії презумпції невинуватості не є надто складним. Загальновизнаним є те, що вона закінчує свою дію з

набуттям законної сили вироком суду. М.М. Полянський писав, що презумпція невинуватості в цьому випадку “замовкає” [20].

Вважається, що з вироком суду, коли людина визнається винуватою, принцип презумпції невинуватості стосовно цієї особи припиняє своє існування щодо інкримінованого складу злочину. Проте ми вважаємо, що він надалі має “право на життя” ще тричі: у суді при провадженні в порядку апеляції (глави 29-30 КПК), потім у порядку касації (глава 31 КПК) та перегляду судових рішень у порядку виключного провадження (глава 32 КПК). У всіх цих випадках, очевидно, слід враховувати презумпцію невинуватості засудженого. Оскільки досить частими є факти скасування вироків, то така вимога виглядає обґрунтованою і може бути внесена до КПК у наступному формулюванні: “Суд при розгляді справ у порядку апеляції, касації та при перегляді судових рішень у порядку виключного провадження керується вимогами ст. 62 Конституції України”.

Презумпція невинуватості непохитна, незалежна до моменту спростування її судом, вона змушує слідчі і судові органи виконати обсяг роботи, необхідний для винесення рішень, що відповідають дійсному стану речей. Виконуючи цей обсяг роботи, продиктований усіма вимогами презумпції невинуватості, вони формують своє внутрішнє переконання. Значення презумпції невинуватості важко переоцінити. Вона є корисною, прийнятною, життєво необхідною. Від неї залежать теоретичні висновки і практичні рекомендації основоположних питань правосуддя: про роль суду у правовій державі, про встановлення істини у кримінальних справах, про співвідношення досудового і судового слідства, про забезпечення обвинуваченому права на захист, про способи реабілітації невинуватих. Її дотримання позначається на результатах боротьби зі злочинністю і в цілому на стані законності в країні.

Презумпція невинуватості є суттєвою гарантією, яка захищає особу від сваволі, вона є основою кримінально-процесуального права, діє повною мірою й у пов-

ному обов'язі на всіх без винятку стадіях кримінального процесу, спрямована проти хибної практики обґрунтування обвинувачення недостатніми доказами.

Список літератури:

1. *Томин В.Т., Безлепкин Б.Т.* Презумпция невиновности и советский уголовный процесс. // Развитие науки и практики уголовного судопроизводства в свете требований Конституции СССР. — М., 1978. — С. 62–66.
2. *Добровольская Т.Н.* Принципы советского уголовного процесса (Вопросы теории и практики). — М.: Юрид. лит., 1971. — С. 59.
3. *Беккариа Ч.* О преступлениях и наказаниях. — М., 1939. — С. 260.
4. *Боботов С.В.* Правосудие во Франции. — М., 1994. — С. 6.
5. Учреждение судебных установлений: Подписано в Царском Селе 20 ноября 1864 г. // Российское законодательство X–XX вв. — М., 1991. — Т. 8. — С. 30–116; Устав уголовного судопроизводства: Царское Село, 20 ноября 1864 г. Введение. Комментарий // Российское законодательство X–XX вв. — М., 1991. — Т. 8. — С. 118–384; Устав о наказаниях, налагаемых мировыми судьями: Царское Село, 20 ноября 1864 г. Введение. Комментарий // Российское законодательство X–XX вв. — М., 1991. — Т. 8. — С. 386–462; Устав гражданского судопроизводства: Царское Село, 20 ноября 1864 г. // Судебные уставы 20 ноября 1864 г., с изложением рассуждений, на коих они основаны. — СПб., 1867. — Часть 1. — 711 с.
6. *Чельцов-Бebutov М.А.* Курс советского уголовно-процессуального права. — Т. 1: Очерки по истории суда и уголовного процесса рабовладельческих, феодальных и буржуазных государств. — М.: Госюриздат, 1957. — С. 792.
7. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) ГА ООН від 17 грудня 1948 року // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. — Амстердам–Київ, 1996. — С. 7.
8. Європейська Конвенція з прав людини: Рим, 4 листопада 1950 року // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. — Амстердам — Київ, 1996. — С. 213.
9. *Чельцов М.А.* Уголовный процесс: Учебник. — М.: Юриздат, 1948. — С. 182–183; *Голунский С.А.* Вопросы доказательственного права в Основах уголовного судопроизводства Союза ССР // Вопросы судостройства и судопроизводства в новом законодательстве Союза ССР. — М., 1959. — С. 133–136; *Трусов А.И.* Основы теории судебных доказательств: Краткий очерк. — М.: Госюриздат, 1960. — С. 154; *Якуб М.Л.* Демократические основы советского уголовно-процессуального права. — М.: Изд-во МГУ, 1960. — С. 114; *Полянский Н.Н.* Вопросы теории советского уголовного процесса. — М.: Изд-во МГУ, 1956. — С. 187.
10. *Строгович М.С.* Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности // Советское государство и право. — 1985. — № 2. — С. 146.
11. *Строгович М.С.* Курс советского уголовного процесса. — М.: Наука, 1968. — Т. 1. — С. 351.; *Строгович М.С.* Право обвиняемого на защиту и презумпция невиновности. — М.: Наука, 1984. — С. 74.
12. Конституция (Основной Закон) СССР: Принята 7 октября 1977 г. — М.: Юрид. лит., 1988. — С. 59.
13. Сборник Постановлений Пленума Верховного Суда СССР, 1924–1986. — М.: Известия, 1987. — С. 807.
14. *Альперт С.А.* Принципы советского уголовного судопроизводства и их роль в формировании правового статуса участников процесса // Проблемы социалистической

законності. — Харьков, Изд-во Харьковского университета, 1986. — Вып. 17. — С. 67–71; *Дубинский А.Я.* Руководствуясь законом. — Киев: Политиздат Украины, 1976. — С. 113; *Михенко М.* Конституційні принципи кримінального процесу // Академія правових наук України. Вісник. — Х., 1997. — № 2 (9). — С. 100–112; *Танцюра О.В.* Принцип презумпції невинуватості та проблеми його реалізації у процесуальних рішеннях слідчого: Автореф. дис... канд. юрид. наук — Харків, 1995. — С. 23; *Мотовиловкер Я.О.* О принципах объективной истины, презумпции невинности и состязательности процесса: Учеб. пособие. — Ярославль: Яр. ГУ, 1978. — С. 96; *Ларин А.М.* О принципах уголовного процесса и гарантиях прав личности в проекте УПК 1997 года. // Российская юстиция. — 1997. — № 9. — С. 10–11; *Петрухин И.Л.* Критерии эффективности правосудия (по уголовным делам) // СССР-Англия: юстиция и сравнительное правоведение (материалы советско-английского симпозиума). — М., 1986. — С. 54–64.

15. Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных республик: Проект // Социалистическая законность. — 1990. — № 3. — С. 37.

16. Постанови пленуму Верховного суду України (1963–2000). — Т. 2. — К., 2000. — С. 292.

17. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 29 червня 1990 р. // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних та цивільних справах. — К., 1995. — С. 225.

18. *Полянский Н.Н.* К вопросу о презумпции невинности в советском уголовном процессе // Советское государство и право. — 1949. — № 9. — С. 60.

19. *Лукашевич В.З.* Принцип презумпции невинности обвиняемого — гарантия правосудия в советском уголовном процессе // Вестник ЛГУ. — 1954. — № 9. — С. 92.

20. *Полянский Н.Н.* К вопросу о презумпции невинности в советском уголовном процессе // Советское государство и право. — 1949. — № 9. — С. 59.

РЕЗЮМЕ

В статье раскрывается содержание одного из важнейших демократических принципов правосудия – презумпции невинности. Анализируются выводы из этого принципа: бремя доказывания лежит на обвинителе, все сомнения толкуются в пользу обвиняемого, обвинительный приговор не может основываться на доказательствах, полученных незаконным путем, а также на предположениях.

SUMMARY

In the article the substance of the presumption of innocence is described which is one of the most important democratic principles of justice. The conclusions made out of this principle are analyzed, which are: the burden of proof is related to the prosecutor's duties, all the doubts are interpreted in favour of the accused, the sentence of conviction cannot base upon the evidence illegally obtained and upon suppositions.

*Рекомендовано кафедрою
кримінального процесу та криміналістики*

Отримано 27.10.05